

BİR ESER MÜNASEBETİYLE

ŞEVKET AZİZ KANSU

Sayın Mehmet Aldan milli kitaplığımıza değerli bir eser kazandırdı.

Türlü Yönleriyle Ayaş “Bir Meskün yer incelemesi” adını taşıyan 236 sahifelik bu monografide (Ankara, 1965) konular iki kısma bölünmüştür.

Birinci kısımda tarihî bilgi, coğrafi bilgi, ekonomik durum, milli eğitim durum, Ayaş folkloru. İkinci kısımda ise Ayaş’tan yetişen büyük adamlar ve Ayaşlı şairler ve ekler yer almıştır. Ayaş çevresi ile prehistorya araştırmaları bakımından 1936 yılından itibaren ilgilendiğim için bu değerli eseri sevinçle karşıladım. Bu bakımdan eserde araştırmalarımı ilgili olarak tesbit ettiğim bir iki çelişmeyi belirtmek istiyorum.

Sayın yazar eserinin 10. Sahifesinde şöyle diyor: “. . . Bu kısımdaki açıklamalarımıza son vermeden, tarihöncesi devirlerde Ayaş çevresinde yaşamış hayvanlara ait fosiller üzerinde yapılan çalışmalara da değinmek yerinde olur. *Prof. Mac Callien*’in İlhan köyünün Ağilkaya mevkiinden çıkardığı çeşitli hayvan fosilleri üzerinde çalıştığı bilinmekte ise de bu konuda herhangi bir yayına rastlanmamıştır. . . .”

Bu malumat yanlıştır. 20 Mart 1936 tarihli Ulus gazetesinden buraya naklettiğim bir haber bu yargının yanlışlığını göstermektedir :

“Ayaş Kazasında paleontolojik bir istasyon bulundu :

Ankara Tarih, Dil, Coğrafya Fakültesi Antropoloji disiplini talebelerinden B. Rıza Tümer Ayaş’ın İlhançayı civarında Ağilkaya adı verilen bir yerde birtakım fosil kemikleri bulunduğunu, Antropoloji Profesörü Dr. Şevket Aziz Kansu’ya haber vermiştir. Bunun üzerine 14 Mart 1936 tarihinde Profesör Şevket Aziz Kansu talebesi ile bu yere gitmiş ve orada incelemede bulunmuştur. Ağilkaya’da bir de inin mevcut olduğunu görmüşlerdir. İnde ilk bir sondaj yapılmış ve kumla dolu olduğu görülmüştür. İnden enteresan olarak bir çakmak taşı çıkarılmıştır. Profesör Şevket Aziz Kansu bu ilk araştırmadan Antropoloji Enstitüsü’ne birçok fosil malzeme getirmiş ve işin önemini göz önünde tutarak bu yere 16.3.1936’da yanında Fakültenin Coğrafya Profesörü H. Louis ve Doçenti B. Danyal olduğu halde tekrar gitmiştir. Aynı tarihte bu yerin genel jeolojik tabiatı tesbit edilmiş ve gene birçok fosillerle dönülmüştür.

Fosillerin Antropoloji Enstitüsünde ilk incelemeleri yapılmış ve bu fosillerin bir kısmının üçüncü zamanın orta ve sonlarına doğru yaşamış bir nevi at olan Hipparion dişleri oldukları tesbit edilmiştir. . . .

Profesör Şevket Aziz, meselenin böyle bir mahiyet aldığını görünce bu malzemenin bir komisyon tarafından da incelenmesini doğru bulmuştur.

Bunun için dün Fakültenin Antropoloji Enstitüsünde jeolog Profesör Salmon Calvi, Profesör Şevket Aziz Kansu, Profesör Richter, Profesör H. Loui ve Doçent Danyal’in iştirakiyle bir komisyon toplanmıştır. Komisyon bu fosillerin büyük önemini ve Anadolu’nun jeolojik ve paleontolojik tarihi bakımından ilk bir keşif olduğu

neticesine varmıştır. Bu keşfin diğer bir önemi de Anadolu'nun bu kısımlarının tarihten evvelki çağlardaki iskânı meselesinin büyük bir ihtimal dairesi içine girmesidir. Bu hususta da önümüze çalışacak, araştırılacak mevzular çıkmaktadır.

Bu fosillerin ilk tetkiki aynı devirlerde yaşamış olan Yunanistan'daki pikermi Fonası ile de alâkadar bulunmuştur.

Hulâsa, Ankara civarında yapılan paleontolojik bu keşfin önemi bir taraftan Anadolu yaylasında bu vadide ilk bir buluş olması ve bu itibarla milletlerarası jeoloji ve paleontoloji haritasına orijinal bir istasyonun ilâve edilmesi, diğer taraftan da büyük bir ihtimalle paleolitik insanın bu fosillerin yaşadığı zamandan sonra bu alanda yaşamış olmasıdır. Profesör Şevket Aziz Kansu'nun tetkiklerinin ilk notunu Kültür Bakanlığı ve Türk Tarihi Araştırma Kurumu'na vermiştir. Bu yerde daha çok ve etraflı incelemelerde bulunulacaktır. Bu malzeme Tarih Fakültesinin Antropoloji Enstitüsünde güzel ve orijinal bir paleontoloji galerisinin ilk çekirdeğini yapacaktır."

Bundan başka Halkevleri Dergisi *Ülkü*'nün Şubat 1937 sayısında "Memleket Araştırmaları başlığını taşıyan "1936 yılında Ankara ve yakınlarında meydana çıkarılan paleontolojik ve prehistorik vesikalar hakkında ilk bir not" adındaki yazımızda da Ağılkaya buluntuları için tekrar şu bilgiyi vermiştim : (Cilt VIII, sayı 48, sahife 482) Bu buluşlardan birincisi "Ankara Vilâyetinin Ayaş kazasında ve İlhan çayı vâdisinde 14 Mart 1936 tarihinde keşfedilen ve Pontien fosiller itibarile zengin paleontolojik istasyondur. Bu istasyona Ağılkaya jisömanı (gisement) adını verdik. Bu istasyondan elde ettiğimiz ve edeceğimiz fosiller arasında en karakteristik olanı üç tırnaklı bir ata ait fosil bakiyelerdir. Üç tırnaklı atlardan ve üçüncü zamanın sonlarına doğru (üst miocène ve miocène'nin sonu) geniş steplerde yaşayan ve solipédelerden Hipparion Gracile'nin dişleri ve üst ve alt çene parçaları Ağılkaya'da çokça bulundu. Bu fosil memellere dair zengin istasyonlar Yunanistan'da Pikermi, Selânik ve 1933 yılında İstanbul'da Küçükçekmece'de bulunmuştur (Prof. geolog. Hamit Nafiz ve A. Malik). Ağılkaya bu istasyonlar arasındadır. İlhançayı vâdisinde bulunan bu paleontolojik havza sayesinde Ankara civarının Neojen yaşını bundan sonra jeologlar çok katî ve aydınlık bir şekilde tesbit edeceklerdir..."

Görülüyor ki sayın yazarın verdiği bilginin aksine Ayaş ilçesi İlhançayı "Ağılkaya" fosilleri hakkında ve bu çevrede prehistorik yerleşme izlerinin aranmasına ait ilk bilgileri daha 1936 yılında yayınlamış bulunuyoruz.

O tarihlerde İlhançayı buluntularına Atatürk, sayın Prof. Afet İnan'ın delâletiyle büyük bir ilgi göstermiş ve bu yeri görmek isteğinde bulunmuştu. Atatürk bu isteğini yerine getirememiş, fakat onun yerine büyük bir kafile İlhan köyüne gitmiş, fosilli bölgeyi gezmişti.

1938 yılı haziranında İlhan çayı vâdisi ile Güdül ilçesinde ikinci bir araştırma yapmıştık (Şevket Aziz Kansu - Türk Tarih Kurumu Prehistorik Araştırmaları. Belleten, III, 1939, S. 96). ki Sayın müellif bundan kısmen bahsetmiştir.

Yazarı değerli eserinden dolayı tekrar överken bu kısa açıklamayı gerçeğe sadık kalmak kaygisi ile yazdığımı da belirtmek isterim.